

Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün Türkiye ekonomisi içerisindeki önemi

The significance of the furniture and other manufactured goods sector in Turkish economy

Mustafa Fehmi TÜRKER¹, Emine Nur YEŞİLYURT¹, Elif SARITAŞ¹, Canan YILMAZ¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Trabzon

Eser Bilgisi / Article Info

Araştırma makalesi / Research article

DOI: 10.17474/artvinofd.773087

Sorumlu yazar / Corresponding author

Emine Nur YEŞİLYURT

e-mail: eminenurkoyuncu@ktu.edu.tr

Geliş tarihi / Received

29.07.2020

Düzeltilme tarihi / Received in revised form

11.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted

28.12.2020

Elektronik erişim / Online available

12.05.2021

Anahtar kelimeler:

Türkiye ekonomisi

Mobilya ve diğer mamul eşyalar

sektörü

Girdi-Çıktı analizi

Keywords:

Turkish economy

Furniture and other manufactured
goods sector

Input-Output Analysis

Özet

Bir ülkede genel ekonomik yapıyı ve bu yapıyı oluşturan tüm sektörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini analitik olarak ortaya çıkarmak için girdi-çıkıtı çözümlerinden yararlanılmaktadır. Bu çalışma ile girdi-çıkıtı çözümlenmesi yardımıyla 2012 yılı itibarıyla Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektörden biri olan mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün; üretim, katma değer, ihracat, ithalat ve diğer sektörlerle olan ilişkilerini ortaya çıkarmak ve böylece bahse konu sektörün ülke ekonomisi içerisindeki önemini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma neticesinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün; Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektör içinde üretim yönü ile 20., katma değer yönüyle 47., ithalatta 17. ve ihracatta da 13. sırada yer aldığı ve ihracatının ithalatı karşılama oranının ülke ekonomisi ortalamasının çok üzerinde olduğu görülmüştür. Bunlara ek olarak, Türkiye ekonomisini oluşturan sektörlerin ileri ve geri bağlantı oranı ortalamasına (0.44) göre, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ileri (0.11) ve geri bağlantı (0.38) oranlarının düşük olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Abstract

Input-output analysis is used to analytically expose the general economic structure in a country and the relations with each other of all sectors constituting this structure. The objective of the present study is to identify the relationships of the Furniture and other manufactured goods sector, which is one of the 64 sectors as of 2012 forming the Turkish economy, with manufacturing, value added, exports, imports and other industries and thus to determine the significance of the mentioned sector in the national economy. As a result of the research has been observed production of Furniture and other manufactured goods sector is ranked 20th in the production of 64 sectors constituting Turkey production and the value-added of this sector is ranked 47th in the value-added of 64 sectors. According to the results of the survey, the ratio of the exports to imports in this sector, which ranks 17th in imports and 13th in exports in the 64 sector economy, is much higher than the average of the country's economy. Determined in addition to these, according to the average of forward and backward links ratio (0.44) of the sectors that constitute the country's economy, the furniture and other manufactured goods sector's forward (0.11) and backward (0.38) links ratio are low.

GİRİŞ

İnsanların çalışma, oturma, dinlenme, yemek yeme, eşyalarını depolama, sergileme gibi günlük yaşama yönelik sosyal ve kültürel temel ihtiyaçlarını güvenli ve rahat bir şekilde karşılamak amacıyla, genelde ağaç malzemeden oluşturulmuş işlevsel, estetik görümlü kullanım eşyalarının tümü, mobilya olarak tanımlanabilir (Sakarya ve Doğan 2016). Bunun yanında; mobilya, günlük yaşamın her alanında yer edinen, bireyin veya toplumun refahını sağlayan, yaşama yönelik, sosyal ve kültürel gereksinimlere hizmette bulunan, insanın yaşam kalitesini doğrudan etkileyen, herkesin kullandığı ve ihtiyacı olduğu, insan yaşamında etkili ürünlerden biridir (Kalkınma Bakanlığı 2015). Son yıllarda artan kentleşme, nüfus artışı, yükselen hayat standardı ile, mobilyaya olan talep gün

geçtikçe artmakta ve bu da doğrudan mobilya sanayisine yansımaktadır (TOBB 2012). Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan hanehalkı bütçe araştırması sonuçlarına göre, mobilya ve ev eşyaları, Türkiye genelinde hanehalklarının tüketim amaçlı yaptığı harcamalar içinde % 6.3'lük payı ile 5. sırada yer almaktadır (TÜİK 2017). Diğer taraftan, Türkiye mobilya sektörü çok geniş ürün yelpazesi ile ulusal ve uluslararası pazara yönelen, katma değeri yüksek olan ve son 10 yıldır cari açık vermeyen nadir sektörler arasında yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı 2015). Ancak mobilya sektörü mevcut üretim potansiyeli, kapasitesi, işyeri sayısı ve oluşturduğu istihdam bakımından önemli olmasına rağmen, ihracat rakamları değerlendirildiğinde Avrupa ülkelerinden geri kaldığı ifade edilirken, Türkiye'de üretilen mobilyanın

yaklaşık %15'inin ihracata konu olduğu belirtilmiştir (TİM 2010).

Bu çalışma ile, Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektör içerisinde bulunan mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün; girdi-çıkıtı (G-Ç) çözümlemesi yardımıyla; üretim, katma değer, ihracat, ithalat ve diğer sektörlerle olan ilişkilerini ortaya çıkarmak ve böylece ilgili sektörün ülke ekonomisi içerisindeki önemini belirlemek amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın ana malzemesini, TÜİK tarafından 2012 yılı için hazırlanan, 2016 yılında yayınlanan ve halihazırda en son veri olan endüstriler arası işlemler çizelgesi oluşturmaktadır. Bunun yanında, çalışma konusu ile alakalı bilimsel çalışmalardan ve sektör raporlarından da yararlanılmıştır.

Öte yandan, elde edilen verilerin çözümlemesinde girdi-çıkıtı yöntemi kullanılmıştır. Girdi-çıkıtı analizi bir ekonominin belirli yapısal özelliklerini sunan verilere dayalıdır ve belirli bir süre içerisinde bu veriler arası etkileşimi ortaya koyan analitik bir teknik (Ersungur ve Kızıltan 2008) olarak tanımlanabilir. Ülke ekonomisi ve bölgesel ekonomi hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayan girdi-çıkıtı yöntemi bu çalışmada iki ana başlık altında incelenmiştir. Bunlar; G-Ç modeli ve endüstrilerarası ileri ve geri bağlantı oranlarıdır.

Bunlara ek olarak, 2016 yılında yayınlanan verilere göre yapılan bu çalışma sonuçları; TÜİK'in 2008 yılında yayınlanmış olduğu verilere bağlı olarak 59 sektör temelinde Türker ve ark (2017) tarafından ve yine TÜİK'in 1990 yılında 64 sektör için yayınlamış olduğu verilere göre Türker ve Gavcar (1993) tarafından hazırlanmış olan çalışma sonuçları ile de karşılaştırılmıştır. Bahse konu çalışmalarda sektör sayıları farklı olduğu için, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün üretim, katma değer, ihracat, ithalat, ileri ve geri bağlantıları için belirlenen oranlara göre bir karşılaştırma yapılmıştır. Bunun yanında, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü TÜİK tarafından 2008 yılında yayınlanan veri setinde mobilya imalatı sektörü ve 1990 yılında ise Ağaç mobilya ve mefruşat sanayi (AĞMES) olarak adlandırılmıştır. İlgili sektörde isim değişikliği yapılmış olsa da, TÜİK tarafından yayınlanan arz kullanım ve girdi-çıkıtı tablolarında sektör imalat sanayi altında değerlendirildiği için karşılaştırılan sektörlerin kapsamının aynı olduğu varsayılmıştır.

2.1. G-Ç modeli

G-Ç modelinin üretim çözümü aşağıdaki eşitlik yardımı ile ifade edilmektedir (Özyurt 2007);

$$X = (I-A)^{-1}.Y$$

Denklemden yer alan; X: nx1 boyutunda sütun vektörüdür. Sektörlerin üretimini göstermektedir. I: Birim matristir. A: nxn boyutunda ara girdi katsayıları matrisi olup, aij elemanlarından oluşur. Y: nx1 boyutunda nihai talep vektörüdür.

(I-A)⁻¹ ile, ekonomide zincirleme ilişkiyi gösteren Leontief Ters matrisi ifade edilmektedir. Bu matris ekonomideki üretim, istihdam, gelir gibi konuların analizinde yaygın olarak kullanılmakta olup, nihai talep artışlarının sektörlerin üretimleri üzerindeki dolaylı ve dolaysız etkilerini belirlemeye yaramaktadır (Ersungur ve Kızıltan 2008).

Diğer taraftan; G-Ç modelinin temelini, belirli bir temel yılda ulusal ekonominin bütün sektörleri arasındaki mal ve hizmet akımlarını gösteren G-Ç akım çizelgesi oluşturmaktadır (Çakır 1987, Leontief 1966). G-Ç akım çizelgesinde yer alan bir endüstrinin satır değerleri bu endüstrinin çıktılarının diğer endüstrilere ve son talebe dağıtımını; sütun değerleri ise, ilgili endüstrinin üretim yapabilmesi için diğer endüstrilerden aldığı ara ve temel girdileri belirtmektedir (Bocutoğlu 1982).

2.2. Endüstrilerarası İleri ve Geri Bağlantı Oranları

Ekonomide faaliyet gösteren sektörler arasındaki etkileşim ve herhangi bir sektörün diğerlerine olan etkisi, ileri ve geri bağlantılarının etkinlikleriyle belirlenebilmektedir. Geri bağlantı oranı, belirli bir sektörün nihai talebindeki bir değişikliğin ekonomideki toplam üretim üzerindeki etkisini analiz eder; ileri bağlantı oranı ise tüm sektörlerin nihai talebindeki küresel bir değişimin belirli bir sektörün üretimi üzerindeki etkisini belirlemektedir (Cardenete ve ark. 2008). Bunun yanında sektörün ileri ve geri bağlantı oranları aşağıda verilen eşitlik yardımı ile belirlenmektedir (Kepenek 1977).

İleri bağlantı oranı= Sektörün sattığı ara mallar toplamı/
Sektörün toplam üretimi

Geri bağlantı oranı= Sektörün aldığı ara mallar toplamı/
Sektörün toplam üretimi

Bu denklıklar neticesinde elde edilen değer, 1'den büyük ise, sektör yüksek bağlantı etkisine sahip; bu değer 1'den küçük ise, sektör düşük bağlantı etkisine sahiptir (Atan 2011). Sektörlerin ileri ve geri bağlantı oranlarının yüksek ya da düşük olmasına göre değerlendirilmesinde dört farklı sınıflamaya yer verilmiştir (Hirschman 1962). Bunlar; 1) İleri ve geri bağlantı oranı yüksek ise, bu sektörler mal aldığı ve mal sattığı diğer sektörleri etkilerler. 2) Yüksek geri bağlantı ve düşük ileri bağlantılı sektörler, ülkenin sahip olduğu doğal kaynakları değerlendirmede etkili olmaktadır. 3) Yüksek ileri bağlantı ve düşük geri bağlantı oranına sahip sektörler, çoğunlukla ara mal üretirler ve bu malları talep eden sektör üretimlerini artırırlar. 4) Son sınıflandırmada yer alan sektörlerin ise, ileri ve geri bağlantı oranları düşüktür ve bu sektörler kendisi dışındaki sektörleri doğrudan etkilememekle birlikte, katma değer üreterek ülke gelirinun artmasına destek olmaktadır. Bunun yanında; ileri ve geri bağlantı oranları yüksek olan sektörler, kilit sektör olarak ifade edilmekte ve öncelikli yatırımların ülke ekonomisi için önemli olan bu sektörlerle yapılması

gerektiği vurgulanmaktadır (Bayramoğlu ve Gündoğmuş 2007, Yılcıncı 2008). Aynı zamanda ekonomideki en verimli sektörün de kilit sektör olduğu belirtilmektedir (Cardenete ve Sancho 2004).

3. BULGULAR

Bu bölümde girdi-çıkı analiz uygulaması sonucunda Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörüne ilişkin ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

3.1. G-Ç Modeline Ait Bulguları

Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün sahip olduğu toplam üretiminin, Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektörün toplam üretimi içindeki payının % 1.9 olduğu, Çizelge 1'de verilmektedir. Diğer bir ifade ile, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün milli gelir içindeki payı üretim yönü ile % 1.9 düzeyindedir. Bu verilere göre, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü, sahip olduğu bu oranla 64 sektör arasında 20. sırada bulunmaktadır.

Çizelge 1. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün üretim miktarı ve ülke sıralaması

Sektör Adı	Üretim tutarı (milyar TL)	Ülke üretimi içindeki payı (%)	Ülke sırası
Mobilya ve diğer mamul eşyalar	69583349	1.9	20.
64 sektör toplamı	3589346405	100	-

Ülke ekonomisini oluşturan 64 sektörün ve mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörüne ait toplam ihracat tutarları, Çizelge 2'de görülmektedir. Ülkenin toplam

ihracatı içinde %2.5'lik bir orana sahip olan mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü, 64 sektör içinde 13. sırada yer almaktadır.

Çizelge 2. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ihracat tutarı ve ülke sıralaması

Sektör Adı	İhracat tutarı (milyar TL)	Ülke ihracatı içindeki payı (%)	Ülke sırası
Mobilya ve diğer mamul eşyalar	8091528	2.488	13.
64 sektör toplamı	325214286	100	-

Diğer taraftan, Çizelge 3'te de mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ve 64 sektörün ithalat tutarlarına yer verilmiştir. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün

ülkenin toplam ithalatı içinde % 1.7'lik oranında sahip olduğu ve bu payı ile 64 sektör arasında 17. sırada yer aldığı görülmüştür.

Çizelge 3. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ithalat tutarı ve ülke sıralaması

Sektör Adı	İthalat tutarı (milyar TL)	Ülke ithalatı içindeki payı (%)	Ülke sırası
Mobilya ve diğer mamul eşyalar	7719662	1.722	17.
64 sektör toplamı	448324963	100	-

Çizelge 4'te ihracat ve ithalatın parasal değerinin karşılaştırılması neticesinde, Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektörün ihracatının ithalatı karşılama oranı

% 73 olarak bulunurken; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran, % 105 bulunmuştur. Yani, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ihracatının ithalatı

karşılama oranı, Türkiye ekonomisinde yer alan 64 sektörün ihracatının ithalatı karşılama oranının, yaklaşık 1.5

katıdır. Sektör sahip olduğu bu oranlar ile 64 sektör içinde 19. sırada yer almaktadır.

Çizelge 4. İhracatın ithalatı karşılama oranları

Sektör Adı	İhracatın ithalatı karşılama oranı	Ülke sırası
Mobilya ve diğer mamul eşyalar	1.05	19.
64 sektör toplamı	0.73	-

Öte yandan, Türkiye ekonomisinde yer alan 64 sektörün ara talebinin toplam talep içindeki payı % 44 iken; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran, % 18 ile ülke ortalamasının yarısından azdır. Elde edilen bu oranlar,

mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün çıktılarının ara talebe giden kısmının 64 sektörle karşılaştırılınca daha az olduğunu ve tüm sektörler içinde 50. sırada yer aldığını belirtmektedir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ara ve toplam talep miktarları ve ülke sıralaması

	Sektör adı	
	Mobilya ve diğer mamul eşyalar	64 sektör toplamı
Ara talep (milyar TL)	12503949	1571349327
Toplam talep (milyar TL)	69583349	3589346405
Ara talebin toplam talep içindeki payı	0.18	0.44
Ülke sırası	50.	-

Tüm sektörlerin gayri safi katma değerinin (GSKD), toplam ülke üretimi içindeki payı % 39 iken; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran, % 21 olarak

bulunmuştur (Çizelge 6). Öte yandan; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü sahip olduğu bu pay ile, 64 sektör içinde 47. sırada yer aldığı belirlenmiştir.

Çizelge 6. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ülke ekonomisi içindeki katma değeri, üretim tutarları ve ülke sıralaması

	Sektör adı	
	Mobilya ve diğer mamul eşyalar	64 sektör toplamı
Gayri Safi Katma Değer (milyar TL)	14559786	1385412768
Üretim tutarı (milyar TL)	69583349	3589346405
Katma değer toplam üretim içindeki payı	0.21	0.39
Ülke sırası	47	-

3.2. Endüstrilerarası İleri ve Geri Bağlantı Oranı Bulguları

Türkiye ekonomisi içindeki 64 sektörden biri olan mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ekonomide oluşturduğu etkiyi belirlemek için bu çalışmada sektörel bağlaşıma analizi yapılmış ve bulguları Çizelge 7’de verilmiştir. Tüm sektörlerin ileri bağlantı oranı 0.44 iken, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran 0.11’dir. Belirtilen ileri bağlantı oranına göre mobilya ve

diğer mamul eşyalar sektörü 64 sektör arasında 55. sırada yer almaktadır. Öte yandan, ülke ekonomisinde yer alan 64 sektörün geri bağlantı oranı 0.44 iken, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran 0.38 olarak bulunmuştur. Buna göre; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün belirlenen geri bağlantı oranı ile, ülke ekonomisinde 35. sırada yer aldığı da Çizelge 7’de görülmektedir.

Çizelge 7. Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün bağlaşıma oranları ve ülke sıralaması

	Sektör adı	
	Mobilya ve diğer mamul eşyalar	64 sektör toplamı
İleri Bağlantı Oranı (Bi)	0.11	0.44
Geri Bağlantı Oranı (Bg)	0.38	0.44
Bi ülke sıralaması	55.	-
Bg Ülke sıralaması	35.	-

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün sahip olduğu toplam üretimin, 64 sektörünün toplam üretimi içindeki payı % 1.9'luk bir oranda olup, üretim miktarı açısından 20. sektör konumundadır. Türker ve ark. (2017) tarafından 2002 yılı verileri ile yapılan çalışmada, Türkiye ekonomisini oluşturan 59 sektörün oluşturduğu toplam üretimde, mobilya imalatı sektörünün % 1.5 oranında katkısının olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında, Türker ve Gavcar (1993) tarafından 1990 yılı verilerine göre yapılan çalışmada ağaç mobilya ve mefruşat sanayi (AĞMES) sektörünün sahip olduğu toplam üretimin, ülke üretim içindeki payı % 0.4 olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve yapılan diğer çalışmalar irdelendiğinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün üretimin içindeki payı bakımından milli gelire katkısı azımsanmayacak düzeyde olduğu yani sektörün milli ekonomi içindeki payının ve öneminin giderek arttığı söylenebilir. Diğer bir anlatımla, mobilya sektörünün yaklaşık yirmi yılda, üretim değeri artışının, ülke ekonomisi içinde yer alan diğer sektörlerle göre, göreceli olarak daha fazla olduğu ifade edilebilir.

Mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ihracat durumuna bakıldığında, ülkenin toplam ihracatında % 2.5'lik bir oranla, 64 sektör arasında 13. sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Öte yandan, Türker ve ark. (2017) tarafından 2002 yılı verilerine göre yapılan çalışmada mobilya imalatı sektörünün Türkiye ihracatı içinde % 3.2'lik paya sahip olduğu belirtilmiştir. İlaveten, 1990 yılı verilerine göre yapılan çalışmada, AĞMES'in sahip olduğu toplam ihracatın, toplam ülke ihracatı içindeki oranı ise, % 0.3 olarak bulunmuştur (Türker ve Gavcar 1993). Öte yandan, yapılan bir diğer çalışmada mobilya sektörünün toplam ihracat içindeki payı % 0.5 olarak belirtilmiştir (Yazıcı ve Karayılmazlar 2001). Diğer taraftan, Trademap verilerine bakıldığında dünya mobilya ihracatında Türkiye'nin %1.1'lik bir pay ile, 220 ülke arasında 15. sırada yer aldığı görülmüştür (Trademap 2017). Ticaret Bakanlığı (2020) tarafından yayınlanan raporda ise Türkiye'nin 2019 yılı için dünya mobilya ihracatındaki payının %1.6 olduğu ve bu oranla 11. ülke konumunda olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve yapılan diğer çalışmalar irdelendiğinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ülke ekonomisindeki diğer sektörlerle nazaran ihracattaki payının ve sıralamasının daha önde olduğu ve dışsatımı önemseyerek ihracat imkânlarını ileri derecede genişlettiği söylenebilir. Elde edilen bu bulgular bir arada ihracat değişkeni açısından değerlendirildiğinde, son çeyrek yüzyılda mobilya

sektörünün ihracat oranını yaklaşık sekiz kat arttırarak ilk 1.5'lik dilime giren sektörlerden olduğu ve sektörün ihracat tutarı ile dünya mobilya ihracatı içindeki payının %1'in üzerinde olmasıyla da ilk on ülke arasında bulunduğu görülmektedir.

İlgili sektörün ithalat bulgularına bakıldığında, sektörün ülke ithalatı içinde % 1.7'lik bir paya sahip olduğu ve tüm sektörler arasında bu oranla 17. sektör olduğu tespit edilmiştir. 2002 yılı verileri ile yapılan çalışmada mobilya imalatı sektörünün Türkiye ithalatı içinde % 1.6'lık bir orana sahip olduğu belirtilmiştir (Türker ve ark. 2017). Bunlara ek olarak, 1993 yılında Türker ve Gavcar tarafından yapılan çalışmada 1990 yılında AĞMES'in sahip olduğu toplam ithalatın ülke ithalatı içinde % 0.01'lik bir değerde olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında, Trademap verilerine bakıldığında dünya mobilya ithalatında Türkiye'nin % 0.4'lük bir pay ile 220 ülke arasında 38. sırada yer aldığı da görülmüştür (Trademap 2017). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve yapılan diğer çalışmalar irdelendiğinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ihtiyaç duyduğu girdileri iç pazarda bulamadığı için dışarıya yöneldiği ve fakat sektörün ithalat tutar ve oranlarının, ülke ve dünya içindeki payının ithalat tutar ve oranlarına göre, daha düşük düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, ihracat ve ithalat bulgularına birlikte bakıldığında, Türkiye ekonomisinde yer alan 64 sektörün ihracatın ithalatı karşılama oranı % 73 olarak bulunurken, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe % 105'lik bir karşılama oranı elde edilmiştir. Türker ve ark. tarafından 2002 yılı verileri ile 2017 yılında yayınlanan çalışmada mobilya imalatı sektörüne ait ihracatın ithalatı karşılama oranı % 152 olarak belirtilmiştir. Türker ve Gavcar (1993) tarafından yapılan çalışmada ise 1990 yılı verilerine göre AĞMES'in ihracatın ithalatı karşılama oranı % 21 olarak ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular ve diğer çalışma sonuçlarına bakıldığında mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün 1980 yılı 24 Ocak kararlarıyla ülke ekonomisinin ithal ikamesi yerine ihracata dayalı büyümesi kararına uygun düştüğü ve bu amaca hizmet ettiği görülmektedir. Bunun yanında mobilya sektörünün ihracatının ithalatını karşılama oranının fazla olmasında, sektörde kullanılan teknolojik gelişmenin, ihracat imkanlarının ve ürün tasarımına verilen önemin artmasının (Ticaret Bakanlığı 2020) katkısı olduğu söylenebilir.

Öte yandan, ara ve toplam talebe ait bulgular değerlendirildiğinde, 64 sektörün toplam talep içinde ara talebin payı % 44 iken, bu oran mobilya ve diğer mamul

eşyalar sektöründe % 18 olmakta ve mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü 64 sektör içinde bu ağırlığı ile 50. sırada yer almaktadır. 2002 yılına ait veriler ile yapılan çalışma incelendiğinde mobilya imalatı sektörünün toplam talep içindeki ara talebin payı % 12 olarak bulunmuştur (Türker ve ark. 2017). 1993 yılında yapılan çalışmada ise AĞMES'e ait ara talebin toplam talep içindeki oranı %13 olarak tespit edilmiştir (Türker ve Gavcar 1993). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve yapılan diğer çalışmalar değerlendirildiğinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün daha çok ara talep üreten değil, ara talebi tüketen ve nihai talebe hizmet eden bir sektör olduğu söylenebilir.

Türkiye ekonomisindeki 64 sektörün toplam üretim içinde katma değerinin payı % 39 iken; mobilya ve diğer mamul eşyalar sektöründe bu oran % 21 gibi daha düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. Bunun yanında, Türker ve ark. (2017) tarafından yapılan çalışmada 59 sektörün katma değerinin toplam üretim içindeki payı % 39 olarak belirtilirken mobilya imalatı sektöründe % 15 olarak belirtilmiştir. Bunlara ek olarak Türker ve Gavcar (1993) tarafından yapılan çalışmada da tüm sektörlerin katma değerinin toplam üretim içindeki payı % 57 olarak bulunurken AĞMES'de bu oran % 42 bulunmuştur. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, sektörün katma değerinin ülke ortalamasından düşük olmasının nedeni sektörde sermaye-yoğun teknolojilerin seçilmesine bağlanabilir. Bunun yanında, Kalkınma Bakanlığı tarafından 2015 yılında yapılan çalışmada katma değeri yüksek olan sektörlerden biri olarak ifade edilen mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün, gerçekte yapılan bu çalışma yardımıyla katma değerinin diğer sektörlerle bir arada göreceli olarak değerlendirildiğinde, çok yüksek olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışma ile mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün sektörel bağımlı oranlarına bakıldığında; ileri ve geri bağlantı oranları sırası ile 0.11 ve 0.38 olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörü ileri bağlantı oranına göre 64 sektör arasında 55. sırada; geri bağlantı oranına göre ise, 35. sırada bulunmaktadır. Ülke ekonomisini oluşturan sektörlerin ileri ve geri bağlantı oranları ortalaması 0.44 olduğuna göre, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün ileri ve geri bağlantılarının düşük olduğu görülmüştür. 2002 yılı verilerine göre yapılan çalışmada, Türkiye ekonomisinde yer alan 59 sektörün ileri ve geri bağlantı oranları ortalaması 0.44 olarak bulunmuştur. Bu orana göre, mobilya imalatı sektörünün ileri bağlantı oranı 0.12 bulunup ülke ortalamasından düşük olarak ve

geri bağlantı oranı 0.48 olarak bulunup ülke ortalamasından yüksek olarak ifade edilmiştir (Türker ve ark. 2017). İlaveten, Türker ve Gavcar tarafından 1990 yılı verileri ile 1993 yılında yapılan çalışmada da AĞMES'in ileri bağlantı oranı düşük, geri bağlantı oranı ise yüksek olarak belirtilmiştir. Bu çalışma ve diğer çalışmalar ile ortaya konulan ileri ve geri bağlantı oranları değerlendirildiğinde, mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün, önceden doğal kaynakları değerlendirmede etkili bir sektör konumundan, diğer sektörleri doğrudan etkileyemeyen ve katma değer oluşturarak ülke ekonomisinin toplam gelirin artmasına yardımcı olan bir sektör konumuna geldiği söylenebilir. Bu sektör, yapılan eski çalışmalarda Hirschman (1962) tarafından yapılan dördümlü sınıflandırmada ikinci sırada yer alırken en güncel verilerin değerlendirildiği bu çalışmada dördüncü sınıfa gerilemiştir. Bunun yanında, nihai talep artışlarının sebep olduğu üretim artışları, geri bağlantı katsayısı yüksek olan sektörlerde daha yüksek (Bayramoğlu ve Gündoğmuş 2007) olduğu için geri bağlantısı yüksek olan sektörün, içinde yer aldığı ekonomik yapıyı hareketlendirmesinin daha kolay olduğu belirtilmiştir (Yılcıncı 2008). Yani mobilya ve diğer mamul eşyalar sektörünün Türkiye ekonomisinde oluşturabileceği hareketlilik yeteneğini göreceli olarak kaybettiği belirtilebilir.

KAYNAKLAR

- Atan S (2011) Türkiye'deki sektörel bağlantı yapısının girdi-çıkıtı yaklaşımı ile incelenmesi: Yurtiçi üretim ve ithal ara girdi ayrıştırması. *Ekonomik Yaklaşım*, 22 (80), 59-78
- Bayramoğlu Z, Gündoğmuş E (2007) Konya ili tarıma dayalı sanayi işletmelerinde tamamlayıcı ithalatın etkisi. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 21(42), 110-119
- Bocutoğlu E (1982) Türkiye'de ithalatın çözümlenmesinde endüstrilerarası yaklaşım: Girdi-çıkıtı ve doğrusal programlama modelleri ile bir uygulama. *Doçentlik Tezi*, 179, Trabzon
- Bocutoğlu E (1985) Girdi-çıkıtı analizine giriş. *K.T.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ders Notları Yayın No: 23*, Trabzon
- Cardenete MA, Llanes GJ, Lima MC, Morilla CR (2008) Detection of key sectors by using a social accounting matrices: an alternative approach. *Journal of Applied Input-Output Analysis*, 13, 83-91.
- Cardenete MA, Sancho F (2004) The missing link in key sectors analysis. *UFAE and IAE Working Papers*
- Çakır M (1987) Bölgesel planlama ve ormancılık sektörlerinin önemi (Bolu bölge müdürlüğü örneği). *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Teknik Bülten Serisi No: 189*, 77, Ankara
- Ersungur ŞM, Kızıltan A (2008) Türkiye ekonomisinde sektörlerarası yapısal bağımlı girdi-çıkıtı yöntemiyle bir uygulama. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (2), 17-31
- Hirschman OA (1962) *The strategy of economic development*. Yale University Press, New York
- Kalkınma Bakanlığı (2015) *Onuncu kalkınma planı mobilya çalışma grubu raporu*. ISBN 978-605-9041-19-5 Yayın No: KB: 2915- ÖİK: 751, 101, Ankara

- Kepenek Y (1977) Türkiye’de imalat sanayinin üretim yapısı (1963-1973). ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 28, Ankara
- Leontief W (1966) Input-output economics. Oxford University Press, New York
- Özyurt H (2007) İktisadi planlama. Derya Kitabevi, Trabzon
- Sakarya S, Doğan S (2016) Mobilya sektör raporu, Orta Anadolu Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği. 25, Ankara
- Ticaret Bakanlığı (2020) Mobilya sektör raporu, İhracat Genel Müdürlüğü Maden, Metal ve Orman Ürünleri Dairesi.
- TİM (Türkiye İhracatçıları Meclisi) (2010) Ağaç ve orman ürünleri sektörü proje raporu, Türkiye 2023 İhracat stratejisi sektörel kırım projesi. 167, İstanbul
- TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (2012) Türkiye mobilya ürünleri meclisi sektör raporu. ISBN : 978-605-137-230-3, TOBB Yayın Sıra No: 2013/188, 73, Ankara.
- Trademap (2017) Trade statistics for international business development. www.trademap.org. Erişim tarihi:01.09.2018
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2017) 2016 yılı için hazırlanan hanehalkı tüketim harcaması istatistikleri, Ankara
- Türker MF, Berker E, Yeşilyurt EN, Yılmaz C, Yeni FA (2017) Girdi-çıkıtı çözümlemesi yardımıyla mobilya imalatı sektörünün Türkiye ekonomisi içerisindeki yerinin ve öneminin belirlenmesi. İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, 6(3), 921-931
- Türker MF, Gavcar E (1993) Endüstrilerarası işlemler çizelgeleri yardımıyla orman ürünleri endüstrilerinin ekonomik analizi. II. Ulusal Orman Ürünleri Endüstrisi Kongresi, Bildiri Kitabı, 265-275, Trabzon
- Yazıcı H, Karayılmazlar S (2001) Türkiye ahşap mobilya sektörü ve ekonomik gelişimi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 3(3)
- Yılancı V (2008) Türkiye ekonomisi için kilit sektörün belirlenmesi-girdi çıkıtı analizi yaklaşımı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 58 (2), 75-86